

MACIEJ SZCZEPANIAK
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Wydział Teologiczny

Transmisja telewizyjna procesji eucharystycznej. *Case study*

Television Broadcast of the Eucharistic Procession. A Case Study

Transmisje wydarzeń religijnych w ostatnich dziesięcioleciach na trwałe weszły do programów radiowych i telewizyjnych, a także zagościły na portalach internetowych. Zainteresowanie środków społecznego przekazu dotyczy nie tylko mszy świętych, ale także innych celebracji. Należą do nich przede wszystkim wydarzenia skoncentrowane na obecności duchowych przywódców religijnych, zwłaszcza papieża. Watykańskie Centrum Telewizyjne (*Centro Televisivo Vaticano*) realizuje transmisje stu trzydziestu wydarzeń religijnych rocznie, wśród których dominują niedzielna modlitwa „Anioł Pański” i śródowa audyencja ogólna¹. Zainteresowaniem cieszą się także papieskie pielgrzymki i celebracje liturgiczne sprawowane w różnych częściach globu. Transmisja uroczystego błogosławieństwa *Urbi et Orbi* na Boże Narodzenie i Wielkanoc dociera do kilkudziesięciu krajów świata². W sierpniu 2011 roku hiszpańska telewizja publiczna TVE transmitowała dwugodzinne czuwanie modlitewne i adorację Najświętszego Sakramentu z udziałem papieża Benedykta XVI podczas Światowych Dni Młodzieży w Madrycie, wydarzenie, które można było śledzić za pośrednictwem kilkudziesięciu stacji telewizyjnych świata, a także w internecie³.

¹ www.vatican.va/news_services/television/documents/ns_ctv_doc_23102001_info-gen_it.htm (dostęp: 20.7.2011).

² Np. przy okazji błogosławieństwa *Urbi et Orbi* na Boże Narodzenie 2007 roku *Centro Televisivo Vaticano*, które realizuje transmisje z udziałem Ojca Świętego, informowało o ponad 60 krajach połączonych w *Mondovisione*, w tym 35 „na żywo”. Wśród odbiorców sygnału były telewizje wszystkich krajów europejskich; w Afryce: Kamerun, Ghana, Wybrzeże Kości Słoniowej, Senegal, Togo, Uganda; w Ameryce: Argentyna, Brazylia, Boliwia, Kanada, Chile, Costa Rica, Ekwador, Salvador, Gwatemala, Honduras, Meksyk, Nikaragua, Panama, Paragwaj, USA; w Azji: India, Indonezja, Korea, Liban i Filipiny, www.tgcom.mediaset.it/cronaca/articoli/articolo393648.shtml (dostęp: 20.7.2011).

³ Nagranie z tego spotkania można było zresztą odtworzyć w internecie także po zakończeniu wydarzenia, www.rtve.es/alacarta/videos/dia-del-senor/dia-del-senor-especial-visita-ss-papa-benedicto-xvi-20-08-11/1178585/ (dostęp: 15.11.2011).

Program nowej ewangelizacji zakłada, że Kościół pragnie wprowadzić do współczesnego świata temat głoszenia królestwa Bożego także za pośrednictwem środków społecznego przekazu. Mass media stają się z jednej strony kontekstem przepowiadania słowa Bożego, z drugiej zaś są miejscem głoszenia orędzia o Chrystusie. Terminem „nowej ewangelizacji” określa się zainteresowanie Kościoła swą podstawową misją, tożsamością i racją bytu⁴. Jest ona przeciwieństwem mentalności *status quo* i takiego pojmowania duszpasterstwa, które sądzi, że wystarczy dalej postępować tak, jak się postępowało zawsze.

Wydaje się, że warto w tym kontekście zastanowić się nad sposobem realizacji telewizyjnej wydarzenia religijnego, które nie jest mszą świętą. Przekaz celebracji Eucharystii w telewizji doczekał się wielu opracowań na gruncie teologii⁵ i sam w sobie wydaje się dosyć czytelny. Zadaniem nadawcy jest przede wszystkim umożliwienie odbiorcy „uczestnictwa” w wydarzeniu, które ze swej natury jest bogate w treści niewymagające tłumaczenia⁶. Wydarzenia religijne niebędące celebracją liturgii mszy świętej stawiają często pytanie o sposób realizacji telewizyjnej. Dotyczy to szczególnie komentarza do wydarzeń, podczas których z punktu widzenia telewizyjnego jeszcze, lub właśnie w tej chwili, „nic się nie dzieje”. D. Dayan i E. Katz piszą w tym kontekście o niebezpieczeństwie wzajemnego przenikania się sfery *sacrum* i *profanum*⁷. Celebracje w przestrzeni publicznej – ulic, placów, stadionów – mogą niekiedy prowadzić do błędnego odczytania aktu kultu. Z drugiej strony programowi telewizyjnemu może grozić „sakralizacja”, w wyniku której transmisja sama w sobie będzie postrzegana jako liturgia.

Celem niniejszego artykułu jest próba refleksji nad realizacją telewizyjną procesji eucharystycznej, zwłaszcza nad towarzyszącym jej komentarzem. Interesuje nas zagadnienie nowej ewangelizacji dla przekazu wiary chrześcijańskiej za pośrednictwem środków społecznego przekazu. *Case study* niniejszego opracowania dotyczy transmisji telewizyjnej procesji eucharystycznej w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa (Boże Ciała) w TVP Polonia 23 czerwca 2011 roku.

Dla poprawnej interpretacji realizacji telewizyjnej spróbujemy najpierw zarysować istotę wydarzenia w świetle teologii liturgii.

⁴ Por. XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów: nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej, *Lineamenta*, 2011, n. 10. W 2010 roku papież Benedykt XVI powołał Papieską Radę ds. Popierania Nowej Ewangelizacji, por. Benedykt XVI, *List apostolski w formie «motu proprio» Ubicumque et semper*, 21.9.2010.

⁵ Literaturę dotyczącą tego zagadnienia podaje A. Draguła, *Eucharystia zmediatyzowana*, Zielona Góra 2009.

⁶ Dzięki transmisjom „przed oczyma niezliczonych widzów przesuwają się rzeczy, ludzie i wydarzenia, jak gdyby sami byli przy nich obecni”, Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio*, n. 148.

⁷ Por. D. Dayan, E. Katz, *Media events. The live broadcasting of history*, Cambridge-London 1992, s. 207.

I. PROCESJA EUCHARYSTYCZNA W ŚWIELE TEOLOGII LITURGII

Źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego jest ofiara eucharystyczna⁸, a adoracja i związana z nią procesja z Najświętszym Sakramentem przedłuża sprawowanie Eucharystii⁹. Historia tych form pobożności sięga XIII wieku. W 1246 roku biskup Robert de Thourotte ustanowił na prośbę Julianny z Cornillon i innych mieszkańców Liège święto eucharystyczne Bożego Ciała. W 1264 roku papież Urban IV rozszerzył je na cały Kościół łaciński. Stało się ono *odpowiedzią wiary i kultu na błędy heretyckie dotyczące tajemnicy obecności Chrystusa w Eucharystii* i było *ukoronowaniem ruchu gorącej pobożności eucharystycznej*¹⁰. Zaraz potem w kościele St. Gereon w Kolonii zaczęto odprawiać pierwsze procesje eucharystyczne w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa¹¹. I. Herwegen nazwie to zjawisko rozpowszechnionym w średniowieczu fenomenem cielesnego oglądania¹², który – gdy chodzi o postacie eucharystyczne – dotyczył przede wszystkim hostii.

Dla właściwego rozumienia praktyki adoracji i procesji eucharystycznej konieczne jest uświadomienie sobie faktu, że źródłem tej niezwyklej obecności Chrystusa *jest Ofiara, a obecność ta zmierza do Komunii świętej, sakramentalnej i duchowej*¹³. Liturgia Eucharystii jest anamnezą, czyli uobecniającą pamiętką misterium Chrystusa. Jest to tajemnica Jego „rzeczywistej” obecności¹⁴. *Dlatego wiara wymaga, byśmy w obliczu Eucharystii mieli świadomość, że stajemy przed samym Chrystusem*¹⁵.

Adoracja Najświętszego Sakramentu powinna prowadzić chrześcijanina do głębszego przeżywania mszy świętej, bo Chrystus *ustanowił Najświętszą Eucha-*

⁸ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, n. 11.

⁹ Por. Jan Paweł II, *List do biskupa Liège z okazji 750-lecia święta Bożego Ciała*, 28.5.1996; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*, 2004, n. 11.

¹⁰ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej*, n. 160; por. W. Schenk, *Liturgia sakramentów świętych*, t. 1, Lublin 1962, s. 109.

¹¹ Początki procesji w Kolonii sięgają lat 1264-1278, *Lexikon für Theologie und Kirche*, red. W. Kasper, t. 4, wyd. 3, Freiburg 1995, s. 173.

¹² Por. I. Herwegen, *Kirche und Seele: die Seelenhaltung des Mysterienkultes und ihr Wandel im Mittelalter*, Münster 1926. Według B. Nadolskiego pobożność drugiego tysiąclecia chrześcijaństwa charakteryzowało zjawisko pragnienia oglądania hostii („millenium obecności”), B. Nadolski, *Adoracja eucharystyczna*, Poznań 2005, s. 25-32.

¹³ Rytuał Rzymski, *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1985 (dalej: *Rytuał Rzymski*) n. 56. Zwyczaj adorowania Eucharystii w świątyniach związany był z praktyką przechowywania Najświętszego Sakramentu poza Mszą świętą dla udzielania Wiatyku. Zachowywanie świętych postaci dla chorych przyczyniło się do kultu Eucharystii poza czasem sprawowania ofiary eucharystycznej.

¹⁴ Por. Paweł VI, enc. *Mysterium fidei*, n. 39.

¹⁵ Jan Paweł II, List apostolski na Rok Eucharystii *Mane nobiscum Domine*, 7.10.2004, n. 16.

*rystię głównie w tym celu, by nam służyła jako pokarm, lekarstwo i pokrzepienie*¹⁶. Z kolei modlitwa przed Najświętszym Sakramentem przedłuża zjednoczenie z Chrystusem i odnawia przymierze, pobudzając wiernych do *zachowywania w życiu i obyczajach tego, co przez wiarę i sakrament otrzymali w sprawowaniu Eucharystii*¹⁷. Wystawienie Najświętszego Sakramentu w cyborium lub w monstrancji prowadzi do uznania cudownej obecności Chrystusa i do zjednoczenia z Nim w Komunii świętej¹⁸.

Wiara w rzeczywistą obecność Jezusa w Eucharystii prowadzi wiernych do zewnętrznego i publicznego jej uwidocznienia. Jedną z form świadectwa wiary i pobożności wobec Najświętszego Sakramentu są procesje, w czasie których *celebrans niesie Najświętszą Eucharystię poza kościół wśród uroczystych obrzędów i śpiewów*¹⁹. Eucharystia jest urzeczywistnieniem Wcielenia, jego „pamiętką” i „prolongacją”²⁰. Uzasadnieniem teologicznym procesji eucharystycznej jest więc fakt Wcielenia – skoro Chrystus idzie z nami i włącza się w nasze życie jak w przypadku uczniów z Emaus (Łk 24,13) – wierni mogą dawać świadectwo wiary w Jego sakramentalną obecność wszędzie, zwłaszcza na ulicach i pośród domów²¹. Procesja uświadamia im, że są ludem Bożym, z którym Jezus jest w drodze.

Szczególne znaczenie duszpasterskie dla Kościołów lokalnych ma procesja, która odbywa się w miastach i parafiach w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa²². Przez udział w procesji wierni wyznają swą wiarę, oddają cześć Chrystusowi oraz dają świadectwo jedności i życia we wspólnocie. Wobec zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych niekiedy ogranicza się ich przebieg tylko do otoczenia kościoła, a Rytuał Rzymski zastrzega, że należy je organizować tylko wtedy, gdy współczesne warunki na to pozwalają i może być ona naprawdę wyrazem wspólnej wiary i uwielbienia²³. Jan Paweł II w encyklice

¹⁶ Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja *Eucharisticum mysterium* o kulcie tajemnicy eucharystycznej, n. 60; por. J. Hermans, *La celebrazione dell'eucaristia: per una comprensione teologico-pastorale della messa secondo il Messale Romano*, Torino 1985.

¹⁷ Rytuał, n. 56; por. L. Lécuru, F. Racine, *Adoracja eucharystyczna*, Warszawa 2009, s. 117-135.

¹⁸ Por. Rytuał, n. 58.

¹⁹ Rytuał, n. 77. Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja *Eucharisticum mysterium* o kulcie tajemnicy eucharystycznej, n. 59: „Chrześcijański lud składa publicznie świadectwo swej wiary i pobożności względem tego Sakramentu na procesjach, w czasie których obnosi się Eucharystię po drogach w uroczystym obrzędzie wśród śpiewu, szczególnie w Święto Bożego Ciała”. Kodeks Prawa Kanonicznego, 1983 (dalej: KPK), kan. 944 § 1: „Gdzie, zdaniem biskupa diecezjalnego, jest to możliwe, należy dla publicznego świadectwa czci wobec Najświętszej Eucharystii urządzać, zwłaszcza w uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa, procesję prowadzoną po drogach publicznych”. Por. A. Rodilla Zanón, *Procesión eucarística*, Valencia 1985.

²⁰ B. Nadolski, *Eucharystia. Jej miejsce i rola w życiu chrześcijanina*, Kraków 2006, s. 55.

²¹ Por. Jan Paweł II, List apostolski na Rok Eucharystii *Mane nobiscum Domine*, 7.10.2004, n. 18.

²² Por. Rytuał, n. 78.

²³ Por. tamże, n. 78.

Ecclesia de Eucharistia ubolewał, że istnieją miejsca na świecie, w których *zauważa się prawie całkowity zanik praktyki adoracji eucharystycznej*²⁴. Procesja eucharystyczna ulicami Rzymu zawdzięcza swoją żywotność w dużej mierze bł. Janowi Pawłowi II²⁵.

Procesję z Najświętszym Sakramentem powinna poprzedzić Msza święta. Przepisy liturgiczne przypominają, że *należy zachować miejscowe zwyczaje i zarządzenia dotyczące wystroju placów i ulic oraz kolejności uczestników procesji*²⁶. Najlepiej, jeśli procesja przechodzi z jednego kościoła do innego²⁷. Najświętszy Sakrament niesie się w monstrancji, czyli naczyniu służącym do umieszczenia w nim hostii, zazwyczaj w formie „przekroju świątyni” (tzw. monstrancja gotycka) lub w formie słońca²⁸. Procesji towarzyszą śpiewy i modlitwy. Podczas wyznaczonego szlaku zwykle urządza się krótkie nabożeństwa przy ołtarzach stacyjnych. Odczytywanie Ewangelii przy poszczególnych punktach zatrzymania procesji nazywanych *statio* (zatrzymanie się), lub popularnie ołtarzem, jest formą błogosławienia okolicznych mieszkańców, a zdobienie dróg i hołd w postaci kwiatów są *manifestacją wiary w Pana i chwały dla Niego*²⁹. Często przy poszczególnych ołtarzach stacyjnych wygłasza się krótkie kazanie. Na zakończenie procesji udziela się zebrany błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem.

Jan Paweł II wśród znaków duchowego wzrostu wspólnoty chrześcijańskiej w głębszym i bardziej świadomym przeżywaniu tajemnicy Eucharystii wymieniał, obok odnowionej liturgii Mszy świętej i adoracji Najświętszego Sakramentu, *pobożne uczestnictwo wiernych w procesji eucharystycznej w uroczystość Ciała i Krwi Pańskiej*. Procesja ta – pisał w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* – *jest łaską od Pana, która co roku napęłnia radością wszystkich biorących w niej udział*³⁰.

Teologiczne spojrzenie na charakter procesji eucharystycznej pozwala nam przejść do prezentacji analizowanej przez nas transmisji.

²⁴ Jan Paweł II, enc. *Ecclesia de Eucharistia*, n. 10.

²⁵ W 1982 roku Jan Paweł II powrócił do celebracji uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej w czwartek po uroczystości Trójcy Świętej; we Włoszech od 1977 roku uroczystość tę obchodzi się w następującą po niej niedzielę, a sam dzień nie jest dniem wolnym od pracy. Od 1982 roku papież uczestniczył także w procesji eucharystycznej ulicami Rzymu z bazyliki św. Jana na Lateranie do bazyliki Santa Maria Maggiore. Na temat przeżywania przez bł. Jana Pawła II procesji eucharystycznej zob. K. Krajewski, *Papież reprezentował Boga całym sobą...*, www.opoka.org.pl/aktualnosci/news.php?id=24333&s=opoka (dostęp: 29.3.2008).

²⁶ *Rytuał*, n. 80.

²⁷ Por. tamże, n. 83.

²⁸ Por. B. Nadolski, *Leksykon symboli liturgicznych*, Kraków 2010, s. 185.

²⁹ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Rok Eucharystii. Wskazania i propozycje*, 2004, n. 11.

³⁰ Jan Paweł II, enc. *Ecclesia de Eucharistia*, n. 10.

II. TRANSMISJA PROCESJI EUCHARYSTYCZNEJ W TVP POLONIA

W uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, 23 czerwca 2011 roku, TVP Polonia przeprowadziła z Poznania transmisję Mszy świętej i następującej po niej procesji eucharystycznej. Emisja programu zaplanowana była na trzy godziny (od godz. 10.00 do godz. 13.00), przy czym z racji na trwające jeszcze o godz. 13.00 kazanie abp. Stanisława Gądeckiego, wygłaszane przy ostatniej stacji przed poznańską katedrą, „zejście z anteny” nastąpiło o godz. 13.09.

Długość trasy procesji eucharystycznej wynosiła 2100 metrów. Droga wiodła z kościoła pw. Bożego Ciała do poznańskiej katedry na Ostrowie Tumskim. Kolejne stacje procesyjne znalazły się na placu Bernardyńskim, na ul. Garbary przy skrzyżowaniu z ul. Woźną, przy krzyżu na ul. Chwaliszewo i przed katedrą. Ponad dwukilometrowa trasa procesji wymagała usytuowania wozów transmisyjnych w czterech miejscach:

1. ul. Krakowska przy kościele pw. Bożego Ciała (wóz 5-kamerowy SD),
2. pl. Bernardyński (wóz 2-kamerowy SD),
3. ul. Chwaliszewo (wóz 5-kamerowy SD),
4. Ostrów Tumski przy kościele pw. NMP *in Summo* (wóz 7-kamerowy SD).

W realizacji transmisji uczestniczyły wozy satelitarne z ośrodków regionalnych TVP w Rzeszowie (nr 1), w Poznaniu (nr 2 i 3) i w Łodzi (nr 4). Sygnał telewizyjny z poszczególnych miejsc docierał drogą satelitarną do ostatniego z wozów transmisyjnych, który pełnił funkcję stacji satelitarnej nadającej sygnał telewizyjny do centrali nadawczej TVP w Warszawie.

Odbiorcą programu byli widzowie w Polsce i poza granicami kraju. Transmisja realizowana była głównie z myślą o Polonii i o Polakach mieszkających za granicą. Podstawową misją TVP Polonia jest bowiem podtrzymywanie polskiej tożsamości wśród Polonii, upowszechnianie języka ojczystego, znajomości kultury i historii. W oparciu o porozumienie zawarte pomiędzy Telewizją Polską a Konferencją Episkopatu Polski TVP Polonia realizuje te cele również poprzez transmisję niedzielnej Mszy świętej o godz. 13.00, celebrowanej w różnych miejscach Polski i powtórkę programów Redakcji Katolickiej TVP³¹.

Transmisja procesji eucharystycznej z 23 czerwca 2011 roku była dostępna dla widzów z Polski i zagranicy za pośrednictwem platform cyfrowych, operatorów sieci kablowych oraz indywidualnych anten satelitarnych³². Program można

³¹ Porozumienie ustala minimalny wymiar cykli programowych i programów w oparciu o Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską oraz ustawę o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w RP, w świetle których Kościół ma prawo emitowania programów w telewizji publicznej, por. *Porozumienie z dnia 28 lutego 2008 roku zawarte pomiędzy Telewizją Polską SA a Sekretariatem Konferencji Episkopatu Polski*, § 1, pkt. 2.

³² Por. www.tvp.pl/polonia/zasieg-sygnalu/tvp-polonia-w-polsce-i-na-swiecie/69992 (dostęp:

było zobaczyć w Polsce³³, we wszystkich krajach Europy³⁴, w Ameryce Północnej³⁵, w Australii i w Nowej Zelandii³⁶ oraz w Kazachstanie³⁷. Trzeba przy tym pamiętać, że na wschodnim wybrzeżu Ameryki Północnej program był emitowany w godzinach od 4 w nocy do 7 rano, w Australii od godziny 20 do 23, a w Kazachstanie od godziny 15 do 18.

Badania telemetryczne pozwalają określić oglądalność programów TVP Polonia jedynie w Polsce³⁸. W tygodniu od 20 do 26 czerwca 2011 roku statystyczny Polak poświęcił na oglądanie telewizji 3 godziny i 9 minut dziennie. Najwięcej czasu Polacy przeznaczali na oglądanie stacji TVP1, a najchętniej oglądanym programem były Wiadomości (20.6.2011, średnio 3 mln 606 tys. widzów)³⁹. Transmisję procesji eucharystycznej 23 czerwca 2011 roku w TVP Polonia śledziło średnio 158 tys. widzów. Co najmniej trzy minuty programu widziało 458 tys. widzów. W pierwszej godzinie emisji (Msza święta) program oglądało średnio 112 tys. widzów, w drugiej godzinie – 160 tys. widzów, a w trzeciej godzinie – 192 tys. widzów. Największą oglądalność zanotowano w ostatnich dziewięciu minutach programu – 206 tys. widzów, choć wtedy – zgodnie z telewizyjną ramówką – powinien być już emitowany reportaż Wojciecha Cejrowskiego *Boso przez świat – Portugalskie przyjemności*.

24.6.2011). Program satelitarny TVP Polonia jest jednym z kanałów telewizji publicznej wyszczególnionych w ustawie o radiofonii i telewizji: „Telewizję publiczną tworzy spółka «Telewizja Polska – Spółka Akcyjna», zawiązana w celu tworzenia i rozpowszechniania ogólnokrajowych programów I, II i TV Polonia oraz regionalnych programów telewizyjnych”, *Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 roku o radiofonii i telewizji*, rozdz. 4, art. 26, pkt. 2, Dz. U. 1993 nr 7 poz. 34. TVP Polonia rozpoczęła nadawanie programu 31 marca 1993 roku.

³³ Programy TVP odbierane są w Polsce za pośrednictwem lokalnych sieci kablowych oraz platform satelitarnych, m.in. Cyfrowy Polsat, Canal+ Cyfrowy, Platforma n, TP SA, Vectra, UPC, Multimedia Polska, ASTER, TOYA. Istnieje również możliwość odbioru sygnału za pomocą anten satelitarnych poprzez satelitę ASTRA 1KR.

³⁴ Satelitarny program TVP Polonia odbierany jest na terytorium całej Europy za pośrednictwem sieci kablowych oraz platform satelitarnych. Istnieje również możliwość odbioru sygnału za pomocą indywidualnych anten satelitarnych poprzez satelitę ASTRA 1KR.

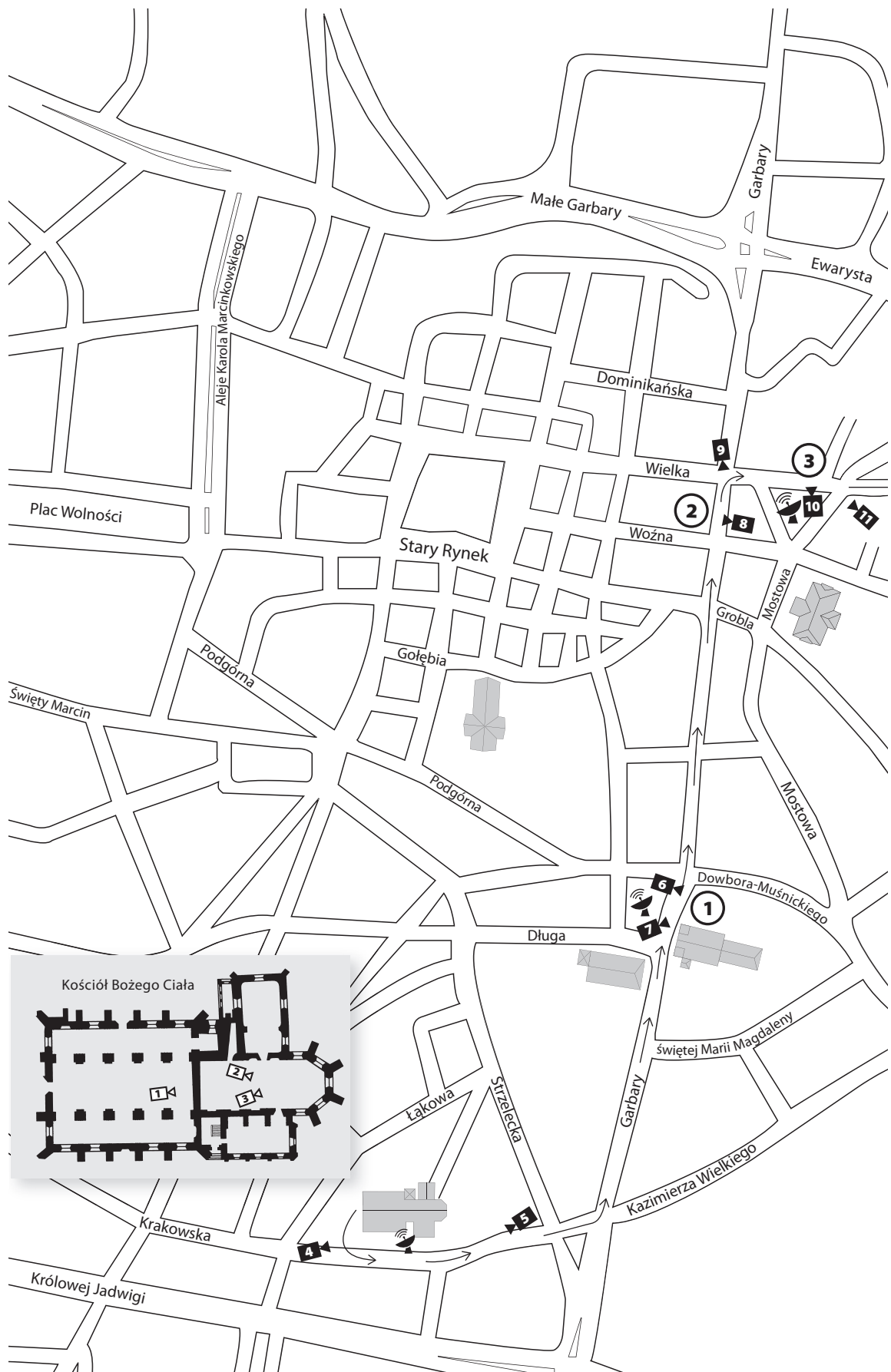
³⁵ Dystrybucją sygnału TVP Polonia w Ameryce Północnej zajmuje się firma Spański Enterprises Inc. (SEI).

³⁶ Partnerem Telewizji Polskiej na terenie Australii i Nowej Zelandii jest firma PUMA MEDIA.

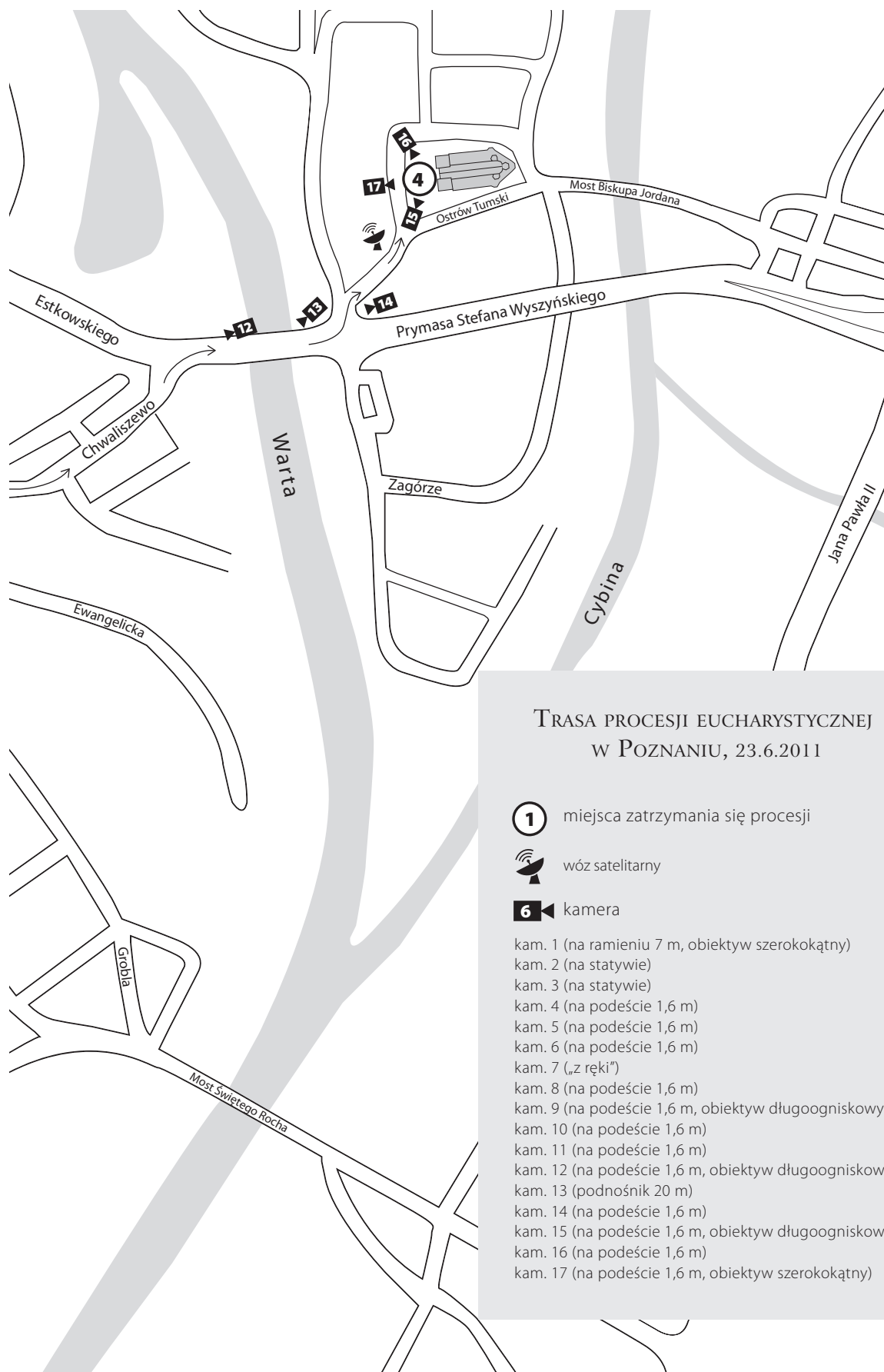
³⁷ TVP Polonia można oglądać w Kazachstanie w miejscowościach Kokczetawa, Pietropawłowsk oraz Czałowo, w obwodzie Północno-Kazachstańskim, skupiającym największą liczbę mieszkańców pochodzenia polskiego.

³⁸ Oglądalność wszystkich stacji dostępnych na rynku polskim bada Ośrodek Badania Opinii Publicznej TNS OBOP. Badania telemetryczne to ciągły elektroniczny pomiar widowni telewizyjnej w wylosowanych gospodarstwach domowych, gdzie zamontowane są niewielkie urządzenia elektroniczne. Serwis telemetryczny dostarcza z dokładnością do jednej minuty dane o widowni dowolnie definiowanych pasm dla ponad 200 stacji telewizyjnych. Por. www.tnsglobal.pl/technologia (dostęp: 25.8.2011).

³⁹ www.tnsglobal.pl/telemetria/wyniki_2011 (dostęp: 25.8.2011).

Średnia oglądalność w Polsce programu TVP Polonia 23.6.2011

Kanał TV	Czas	Grupa celowa 4+		shr%
		rat%	rat#	
TVP Polonia	10:00:00-11:00:00	0,31	112,19	1,88
TVP Polonia	11:00:00-12:00:00	0,45	160,58	2,61
TVP Polonia	12:00:00-13:00:00	0,54	192,87	3,03
TVP Polonia	13:00:00-13:09:00	0,58	206,63	3,14
RAZEM		0,44	157,66	2,55

Źródło: TNS OBOP; rat% – średni odsetek osób z grupy celowej (osoby powyżej 4 lat), rat# – średnia liczba osób z grupy celowej w tysiącach, shr% – udział w widowni wszystkich oglądanych stacji.

Ponieważ nie są prowadzone badania oglądalności TVP Polonia poza granicami kraju, nie można określić całkowitej widowni, jaką zgromadziła transmisja procesji eucharystycznej z Poznania. Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę jedynie oglądalność w Polsce, to i tak średnia widownia – sto pięćdziesiąt osiem tysięcy osób – była dużo większa niż liczba bezpośrednich uczestników wydarzenia odbywającego się na ulicach Poznania⁴⁰. Zakładając, że program skierowany był głównie do odbiorców poza granicami kraju, można potwierdzić, że przekaz transmisji dotarł do znacznie większej grupy osób niż ta, którą tworzyli bezpośredni uczestnicy procesji.

III. KOMENTARZ TELEWIZYJNY DO PROCESJI EUCHARYSTYCZNEJ

Procesja w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa stanowi publiczne świadectwo pobożności i wiary w tajemnicę Eucharystii, w której wierni rozpoznają rzeczywistą obecność Chrystusa. Telewizyjna transmisja procesji była więc medialną interpretacją wydarzenia religijnego, które z jednej strony stanowi formę kultu Eucharystii, z drugiej zaś rozgrywa się w przestrzeni „świeckiej”, niesakralnej. Połączenie kultu z wyjściem na ulice, w przestrzeń miasta, stanowiło istotną charakterystykę wydarzenia religijnego, publicznego świadectwa wiary i pobożności.

Zadaniem telewizyjnych transmisji liturgicznych – w świetle nauczania Kościoła – jest umocnienie wiary, podbudowanie świętości życia chrześcijan⁴¹

⁴⁰ Według danych Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu w procesji eucharystycznej 23 czerwca 2011 roku wzięło udział od trzech do pięciu tysięcy osób.

⁴¹ Por. Pius XII, enc. *Miranda prorsus*, n. 150.

i przyczynianie się do duchowego wzbogacenia ludzi⁴². Sobór Watykański II zachęcał, by popierać transmisje, które prowadzą słuchaczy i widzów do uczestnictwa w życiu Kościoła i karmią ich prawdami religijnymi⁴³. Transmisja procesji eucharystycznej z pewnością stanowi typ programu o charakterze religijnym, który – według instrukcji *Communio et progressio* – jest dla widzów źródłem wzbogacenia pobożności i duchowego życia, dopomaga w kształceniu religijnym i w ofiarnej służbie Kościołowi i światu, jest użyteczny dla osób starszych i dla chorych, które nie mogą w inny sposób bezpośrednio uczestniczyć w życiu Kościoła, niesie posłannictwo ewangeliczne. Dzięki transmisji wierni mają udział we wspólnotcie kościelnej, a Kościół ze swej strony powinien dołożyć wszelkich starań i wysiłków do jej rozwoju i doskonalenia⁴⁴.

Świadome uczestnictwo w kulcie Bożym wymaga zrozumienia natury wydarzenia religijnego. Chodzi tu o rozumienie sensu sprawowanych obrzędów, gestów i postaw, a także o poznanie kontekstu wydarzenia. Taką właśnie funkcję miał spełniać komentarz telewizyjny podczas transmisji procesji eucharystycznej, w którym – za pomocą słowa – nadawca prowadził widzów do lepszego poznania i przeżycia wydarzenia opowiedzianego w sekwencji obrazów. W przypadku poznańskiej transmisji dodatkowym wyzwaniem było zapewne duże zróżnicowanie widowni zgromadzonej przed telewizorami, którą stanowili ludzie w różnym stopniu zaangażowani w życie religijne wspólnoty chrześcijańskiej. Trzeba było uwzględnić fakt, że transmisja satelitarna przekraczała nie tylko granice państw, ale też religii i obyczajów⁴⁵. N. Simpson, w nawiązaniu do wypowiedzi przedstawicieli BBC realizujących programy religijne w Wielkiej Brytanii, opisywał taką bardzo zróżnicowaną grupę docelową trzema słowami: *zaangażowani, zainteresowani lub obojętni*⁴⁶. F. Lever, w kontekście przeprowadzonych badań socjologicznych, określał *target* transmisji wydarzenia religijnego w trzech grupach osób: ludzie chorzy i osoby starsze; ludzie „letni”, obojętni, których interesuje bardziej przekaz transmisji niż akt kultu (najlicniejsza grupa); esteci i „wymagający” – oglądają program, ponieważ uważają go za ciekawy i interesujący⁴⁷.

Niektóre momenty realizacji telewizyjnej wzbogacono komentarzem ze względu na brak dźwięku spowodowany długością trasy poznańskiej procesji. Ustawienie wozów transmisyjnych w czterech miejscach gwarantowało dobrą słyszalność przede wszystkim tam, gdzie znajdowały się stacje satelitarne. Prze-

⁴² Por. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w Środkach Społecznego Przekazu*, 2000, n. 11.

⁴³ Sobór Watykański II, dekret *Inter mirifica*, n. 14.

⁴⁴ Por. Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio*, n. 150.

⁴⁵ Por. tamże, n. 151.

⁴⁶ N. Simpson, *A Study of Religious Television Programmes in the U. K.*, Edinburgh 1989, s. 88.

⁴⁷ Por. F. Lever, *Messa e televisione*, „Credere oggi” 2 (1995), s. 81.

mieszczająca się procesja niekiedy pozwalała jedynie na transmisję dźwięku w tle – słycać było śpiew oddalających się lub przybliżających do stanowiska telewizyjnego osób.

Analiza realizacji procesji eucharystycznej w TVP Polonia prowadzi nas do wyodrębnienia czterech aspektów teologii liturgii, które znalazły swoje odzwierciedlenie w komentarzu telewizyjnym.

1. Wymiar kultyczny i chrystocentryczny wydarzenia

Procesja eucharystyczna stanowiła formę kultu Eucharystii, w której sam Chrystus jest obecny. O ile transmitowana Msza święta zwykle nie potrzebuje komentarza – komentarz telewizyjny wprowadza jedyne do liturgii i pojawia się w wyjątkowych momentach dla wyjaśnienia obrzędu lub innych wydarzeń w czasie celebracji – w transmisji procesji eucharystycznej mieliśmy do czynienia z wydarzeniem, któremu niekiedy „brakowało” słów koniecznych do jego pełniejszego zrozumienia.

Dlatego już wprowadzenie do procesji wymagało od komentatora przybliżenia istoty uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa. Należało wyjaśnić, że Boże Ciała to uroczystość liturgiczna ku czci Najświętszego Sakramentu, konieczne było ukazanie krótkiej historii święta. Nie bez znaczenia dla podkreślenia kultycznego charakteru uroczystości było także wyjaśnienie istoty Najświętszego Sakramentu, z odwołaniem się do wydarzenia ustanowienia Eucharystii i misterium Męki i Zmartwychwstania Chrystusa. Chrystocentryczny wymiar kultu Eucharystii prowadził także do uwypuklenia osoby Jezusa Chrystusa, tajemnicy Wcielenia i daru obecności w adorowanym przez lud Boży Najświętszym Sakramencie.

W komentarzu odnoszono się do wydarzeń, które mogły być zaskakujące. Na przykład we wprowadzeniu do Mszy świętej wyjaśniono, że podczas liturgii *nie usłyszymy homilii, ponieważ zostanie ona wygłoszona na placu katedralnym na zakończenie procesji eucharystycznej*. Komentarz telewizyjny podczas procesji był relacjonowaniem obrzędów, które mogły być niezrozumiałe i wprowadzeniem do głębszego przeżywania aktu kultu. Znajdowało to swój wyraz w wyjaśnieniu poszczególnych etapów procesji, na przykład modlitw przy ołtarzach stacyjnych: *Przy każdym ołtarzu usłyszymy najpierw uroczysty utwór, tzw. intradę. Następnie Poznański Chór Katedralny wykona pieśń eucharystyczną, po której będziemy mogli wsłuchać się w słowa ewangelii. Po kazaniu wierni odśpiewają poszczególne części pieśni „Święty Boże, Święty Mocny, Święty, Nieśmiertelny”.* *Po okadzeniu Najświętszego Sakramentu, umieszczonego na specjalnym podwyższeniu i modlitwie, procesja ruszy w dalszą drogę.* Komentator wyjaśniał także mniej znane słowa, tłumacząc na przykład, że intrada to krótki utwór instrumentalny o charakterze fanfaryowym wykonywany na instrumentach dętych.

W trzygodzinnej transmisji procesji eucharystycznej trzeba było także pamiętać, że nie wszyscy widzowie śledzą wydarzenie od początku do końca. Dlatego komentarz stanowił pomost pomiędzy poszczególnymi etapami aktu kultu, tak żeby można było zrozumieć, co zdarzyło się do tej pory i jaki będzie dalszy ciąg procesji. Znajdowało to swój wyraz na przykład w odwołaniu się do usłyszanego wcześniej kazania:

„Przez cały rok celebrujemy i adorujemy Eucharystię w ograniczonej murami, świętej przestrzeni kościoła; dziś wychodzimy z nią na zewnątrz – w świat. Na co dzień bogobojnie skrywamy Najświętszy Sakrament w tabernakulum; dziś pokazujemy go na ulicach i placach naszych wiosek i miast. Czy nie przekraczamy przy tym jakiejś granicy, granicy między tym, co święte i nieświęte, co Boskie i ludzkie?” – pytał przed chwilą kaznodzieja podczas pierwszej stacji procesji eucharystycznej, która przechodzi ulicami miasta Poznania.

W komentarzu próbowano zawrzeć treści o charakterze kerygmatycznym i mistagogicznym, tak by ten specyficznie medialny „kanał” przepowiadania – jak określa go A. Draguła⁴⁸ – posiadał nie tylko znaczenie informacyjne, ale także realizował typowe cele dla przepowiadania słowa Bożego. Respektowanie w komentarzu sfery *sacrum* stawало się też wyrazem szacunku dla wrażliwości odbiorców⁴⁹.

2. Wymiar publiczny wydarzenia

Analizowana przez nas procesja była formą kultu wyrażającego się w publicznym wyznaniu wiary w obecność Chrystusa w sakramencie Eucharystii. Jej cechą charakterystyczną było więc świadectwo czci wobec Najświętszej Eucharystii, dokonujące się na drogach publicznych. Charakter procesji eucharystycznej, podczas której wierni wychodzą na ulice, w przestrzeń miasta z Najświętszym Sakramentem, przyczynił się do podjęcia przez producenta programu decyzji o prowadzeniu komentarza przez dwie osoby – osobę duchowną i świecką (dziennikarza radiowego zajmującego się tematyką religijną)⁵⁰.

⁴⁸ A. Draguła, *Eucharystia zmediatyzowana*, Zielona Góra 2009, s. 425.

⁴⁹ O taki szacunek apelował Jan Paweł II: „W transmisjach tego typu wypada oczywiście brać pod uwagę wymagania i szczególną wrażliwość człowieka starszego, unikając bulwersujących nowości i respektując poczucie *sacrum*, które starszy człowiek posiada w stopniu bardzo wysokim i czego Kościół strzeże jako wielkiego dobra”, Jan Paweł II, *Orędzie na XVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, 1982.

⁵⁰ Ponieważ taki wybór mógł spowodować niebezpieczeństwo przenoszenia na transmisję kryteriów i słownictwa typowego dla transmisji innych wydarzeń, na przykład sportowych czy politycznych, zadbano o wcześniejszą konsultację liturgiczną, zgodnie z zaleceniem instrukcji *Communio et progressio*: „Ludzie z zewnątrz powinni widzieć w kierujących środkami przekazu (duchownych czy świeckich) przedstawicieli i wyrazicieli myśli samego Kościoła. Dlatego to biorący udział w transmisjach religijnych winni być w pełni świadomi związanych z tym trudności oraz

Wyjaśniając publiczny wymiar procesji eucharystycznej, w komentarzu zwracano uwagę na jej szczególnie odświętny charakter. Podkreślono także udział różnych grup społecznych: duchowieństwa, sióstr zakonnych, cechów rzemieślniczych, grup duszpasterskich, przedstawicieli władz samorządowych i państwowych. Komentator przybliżył także sylwetki osób duchownych pełniących znaczące funkcje podczas uroczystości. Zwrócono uwagę na obecność kard. Zenona Grocholewskiego, prefekta watykańskiej Kongregacji Wychowania Katolickiego, który przewodniczył Mszy świętej i niósł Najświętszy Sakrament. Podkreślono, że obok abpa Stanisława Gądeckiego, metropolity poznańskiego, widzowie mogli zobaczyć przy ołtarzu dwunastu nowo wyświęconych kapłanów archidiecezji poznańskiej. Przedstawiono także osobę ks. Adama Kalbarczyka, który głosił kazania przy trzech stacjach procesji i abpa Stanisława Gądeckiego, którego słowo uczestnicy wydarzenia usłyszeli przy czwartym ołtarzu. Komentator zaprezentował także krótko wykonawców utworów muzycznych, Orkiestrę Miasta Poznania i Poznański Chór Katedralny.

Wyjście z Najświętszym Sakramentem na ulice Poznania, w przestrzeń miasta, prowadziło do bliższego określenia miejsc, przez które przechodziła procesja. Na błogosławieństwo oczekiwali pacjenci Szpitala Przemienienia Pańskiego, przyglądający się przechodzącej procesji w oknach placówki. Ich obecność stała się pretekstem do przybliżenia historii tej najdłużej działającej lecznicy Poznania i Wielkopolski. Zwracano uwagę na posługę Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego á Paulo, które założyły szpital i były pionierkami w organizowaniu służby zdrowia i opieki społecznej w Polsce.

Komentator zarysował także historię i charakterystykę poszczególnych wspólnot parafialnych, na terenie których odbywała się procesja. Mówiono o klasztorze ojców franciszkanów, tzw. obserwantów, entuzjastycznie przyjętych przez mieszkańców Poznania w połowie XV stulecia ze względu na praktykowaną przez nich cnotę ubóstwa i zaangażowanie duszpasterskie. Zarysowano historię parafii farnej, najstarszej w lewobrzeżnej części Poznania oraz parafii Wszystkich Świętych, której kościół został zbudowany na mocy porozumienia zawartego z królem Stanisławem Augustem przez niemieckich ewangelików. Nie zabrakło także prezentacji bogatej historii świątyni pw. Bożego Ciała, sanktuarium eucharystycznego, i poznańskiej katedry, najstarszej na ziemiach polskich.

Komentator telewizyjny starał się przy tym prowadzić widzów drogą procesji eucharystycznej, czego wyrazem były sformułowania typu: *Wychodząc z procesją z placu Bernardyńskiego przekroczyliśmy granicę parafii pw. Matki Bożej*

---

promieszanania pojęć, którego pilnie mają się wystrzegać. Niech sobie zdają sprawę z powagi spełnianych przez siebie funkcji, tak w stosunku do przekazywanych treści, jak też sposobu ich przedstawiania i całego swego postępowania. Niech zasięgają rady kompetentnych władz kościelnych, gdy zajdzie tego potrzeba”, Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio*, n. 154.

Nieustającej Pomocy, św. Marii Magdaleny i św. Stanisława Biskupa. Zapraszano też odbiorcę do włączenia się w publiczny akt kultu, przekonując, że dzięki transmisji Polacy na całym świecie mogą zobaczyć i ponownie przeżyć procesję eucharystyczną, która przypomina nam, że wszędzie tam, gdzie jesteśmy, na ulicach, placach, w sklepach, wszędzie błogosławi nam Bóg.

3. Wymiar uświęcający i historiozbawczy wydarzenia

Procesja, której istotną częścią było odczytywanie Ewangelii i błogosławieństwo eucharystyczne, stanowiła czynność świętą mającą na celu uświęcenie osób. Była ona uwielbieniem Boga i modlitwą o Jego dary. W przeciwieństwie do sakramentów nie uobecniała ona wydarzeń zbawczych, stanowiła jednak syntezę historii zbawienia i jej aktualizację.

Cechą charakterystyczną procesji był wymiar uświęcający wydarzenia przeżywanego we wspólnocie, w kościelnej rodzinie. W komentarzu telewizyjnym przekonywano więc, że jest ona naocznym przykładem apostołstwa wspólnotowego, ponieważ zgromadziła w jedno różnych ludzi, z całym bogactwem ich osobowości, a jednocześnie mówi o powszechności Kościoła. Publiczny charakter tego aktu kultu sprawiał, że stawał się on specyficznym terenem spotkania, swoistym skrzyżowaniem Kościoła ze światem.

Podkreślano wymiar uświęcający i historiozbawczy wydarzenia, przybliżając widzom hasła poszczególnych ołtarzy, nawiązujące do programu duszpasterskiego Konferencji Episkopatu Polski „W komunii z Bogiem” („Eucharystia jest paschą”, „Eucharystia jest pokarmem”, „Eucharystia jest pojednaniem”, „Eucharystia jest przyszłością”). Komentator cytował słowa abpa Stanisława Gądeckiego z wywiadu udzielonego kilka dni wcześniej Katolickiej Agencji Informacyjnej, w którym mówił on o jedności Europy budowanej na wartościach duchowych, z uwzględnieniem bogactwa, różnorodności kultur i tradycji poszczególnych narodów. Podkreślono, że w przededniu objęcia przez Polskę prezydencji w Unii Europejskiej warto przypomnieć, że kult Bożego Ciała z całą pewnością należy do bogactwa duchowych wartości Europy.

Komentarz telewizyjny do procesji eucharystycznej dawał w ten sposób możliwość głoszenia zbawczej prawdy Chrystusa szerokiemu gronu odbiorców, „otwierając drzwi” środków przekazu dla Ewangelii⁵¹. Podczas modlitwy przy ołtarzach stacyjnych, a także wtedy, gdy śpiewy procesyjne były dobrze słyszalne, pozostawiano odbiorców sam na sam z transmitowanym wydarzeniem.

---

⁵¹ Por. Jan Paweł II, *Oroędzie na XXXV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, 2001.

4. Wymiar semejologiczny wydarzenia

Obrzęd procesji eucharystycznej, liturgiczne gesty, śpiew kościelny, muzyka, obrazy wykorzystane przy poszczególnych stacjach sprawiły, że aktualizacja dzieła zbawczego dokonywała się za pośrednictwem znaków i symboli. Ich wyjaśnienie stawało się konieczne dla właściwego rozumienia sensu wydarzenia.

W komentarzu telewizyjnym zwrócono więc uwagę na symbolikę ołtarzy stacyjnych, wyrażających prawdę o Eucharystii, sakramencie prowadzącym do wspólnoty z Bogiem. Wyjaśniono sens śpiewów towarzyszących nabożeństwom przy stacjach procesji. Przez odwołanie się do miejsc świętych, do architektury i sztuki, prowadzono widza do pozasłownych rzeczywistości, do świata symbolu, który tak bliski jest przeżyciu religijnemu. Podkreślono znaczenie świątyni Bożego Ciała, skąd wyruszała procesja, a także jej związek z kultem eucharystycznym. Wyjaśnienie dotyczyło także monstrancji, w której niesiony był Najświętszy Sakrament. Na jej szczycie można było zobaczyć tzw. koronę królowej Jadwigi, przeniesioną z gotyckiej monstrancji ufundowanej przez króla Władysława Jagiełłę – w lunelach, niewielkich okienkach, umieszczone były relikwie sprofanowanych hostii, które dały początek sanktuarium Bożego Ciała. Podkreślano także wymiar symboliczny trasy procesji prowadzącej do katedry poznańskiej, której historia sięga początków chrześcijaństwa w Polsce. Zauważono, że katedra jest nekropolią piastowską i że są tam pochowani pierwsi władcy Polski.

Podkreślanie wymiaru semejologicznego procesji eucharystycznej prowadziło także do ukazania silnego związku tradycji religijnej w relacji i interakcji z kulturą. Wydarzenie religijne ukazywano w kontekście literatury i sztuki jako celebrację tradycji, w której religia stanowi część kulturowego dziedzictwa. Akt kultu rozumiano nie tylko jako wydarzenie religijne, ale także jako wydarzenie kulturalne i głęboko humanistyczne. Realizując transmisję z myślą o Polonii i o Polakach mieszkających za granicą, dla których możliwość uczestnictwa w procesji eucharystycznej „w polskim stylu”, z polskimi śpiewami i modlitwami, jest często niemożliwa, nadawca stawiał siebie w roli promotora i przekaziciela najbardziej znaczących wartości kulturowych narodu, do których należy religia. Używając terminologii H. R. Niebuhr, starano się ukazać Chrystusa, bez którego trudno byłoby zrozumieć kulturę⁵². Transmisja – w warstwie edukacyjnej programu – proponowała widzom wydarzenie, które człowiek powinien znać i doceniać. Można powiedzieć, że w ten sposób umożliwiono odbiorcom poszerzenie osobistej kultury duchowej i zaznajomienie się z tradycjami i historią ludzkiej wspólnoty⁵³.

⁵² Amerykański teolog podejmował temat wzajemnej relacji między chrześcijaństwem a kulturą, por. H. Richard Niebuhr, *Christ and Culture*, New York 1951.

⁵³ Por. Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio*, n. 148; S. Martelli, *La religione mediata*.

KONKLUZJA

Nowa ewangelizacja oznacza adekwatną odpowiedź na znaki czasu i na nowe konteksty kształtujące kulturę⁵⁴. W świecie charakteryzującym się ciągle trwającą przemianą środków społecznego przekazu także transmisje telewizyjne wydarzeń religijnych wymagają ukazania prawdziwej tożsamości wspólnoty chrześcijańskiej⁵⁵.

Charakter wydarzenia religijnego transmitowanego w TVP Polonia 23 czerwca 2011 roku postawił przed nadawcą wymóg takiej realizacji programu, w którym nie zostałyby zatracone najważniejsze z punktu widzenia teologii liturgii wymiary wydarzenia religijnego. Analizowany przez nas komentarz telewizyjny z pewnością posiadał liczne braki. Już sama natura wypowiedzi spoza kadru stwarzała niekiedy poczucie dystansu, utrudniając widzom uczestnictwo w wydarzeniu. Odbiorca programu zapewne rozumiał także, że komentator nie idzie w procesji, ale komentuje wydarzenie ze stanowiska reporterskiego. Pojawiające się nieraz zbyt szczegółowe informacje o trasie procesji, na przykład wskazywanie na nazwy ulic czy na nowo wybudowaną linię tramwajową, mogło wydawać się jedynie „mówieniem o czymś” i zaciemnianiem istoty wydarzenia religijnego. Z pewnością jednak uniknięto niebezpieczeństwa „gadaniny salonowej”, jak określa charakterystyczną dla telewizyjnych kanałów informacyjnych formę komentarza V. Fantuzzi⁵⁶. Także w kontekście tej transmisji pozostaje aktualny postulat „niezalewania” słuchaczy słowami, ale raczej tworzenia atmosfery dialogu i wspólnego przeżywania aktu kultu, ze szczególnym podkreśleniem mistagogicznego charakteru komentarza⁵⁷. Podjęliśmy refleksję nad sposobem realizacji specyficznego wydarzenia religijnego przekonani, że może ona pomóc w doskonaleniu transmisji religijnych, zgodnie z zaleceniem formułowanym w dokumentach Kościoła⁵⁸.

Analiza realizacji telewizyjnej procesji Bożego Ciała w TVP Polonia pokazała, że zadaniem komentatora i producenta programu jest ukazanie bogactwa

---

L'istituzione ecclesiale nell'areopago dei nuovi media, w: *Videosocializzazione. Processi educativi e nuovi media*, red. tenże, Milano 2001, s. 79-102.

⁵⁴ Por. XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów: *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej*, *Lineamenta*, n. 23.

⁵⁵ Por. E. Antonelli, *I media: un dono e una responsabilità per tutti, un impegno per le famiglie*, w: *Rodina a médiá. Family and media*, red. T. Roněáková, Presov 2009, s. 55.

⁵⁶ Por. V. Fantuzzi, *Liturgia papale, radio e televisione*, „La civiltà cattolica” 3 (2003), s. 164-164.

⁵⁷ Por. W. Lobina, *I media come pulpito*, „Credere oggi” 6 (2004), s. 108.

⁵⁸ Por. Pius XII, enc. *Miranda prorsus*, n. 135; Sobór Watykański II, dekret *Inter mirifica*, n. 14; Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio*, n. 99; Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym *Aetatis novae*, n. 21.

różnych wymiarów wydarzenia religijnego. W przypadku procesji eucharystycznej należą do nich przede wszystkim charakter kultyczny, chrystocentryczny, uświęcający i historiozbowczy, a także wymiar publiczny i semejologiczny aktu kultu. Tylko wtedy – jak pisał papież Paweł VI w pierwszym orędziu na dzień środków społecznego przekazu – zjawisko monowizacji za pośrednictwem satelitów może objawić wspólny zamysł Bożej Opatrzności, która otwiera geniuszowi ludzkiemu nowe drogi dla jego własnego doskonalenia się i dla starania się o ostateczny cel człowieka⁵⁹. Warto przy tym pamiętać, że tak zrealizowany przekaz telewizyjny powinien zachęcić widzów do przejścia z wirtualnego świata słowa i obrazu do rzeczywistego świata wspólnoty chrześcijańskiej. Dziś, kiedy miejsce więzi międzyludzkich zajmuje coraz intensywniejszy kontakt z mass mediami, transmisja wydarzenia religijnego powinna pozostać taką formą przekazu, która pobudzi ludzi do komunikowania się między sobą⁶⁰.

SUMMARY

The article deals with the issue of television broadcast of religious events and in particular of the accompanying commentary. The case study pertains to the broadcast of the Eucharistic procession during the feast of Corpus Christi in TVP Polonia on June 23, 2011. Analysis of the media message showed that the task of the commentator and producer of the programme should consist in bringing out the rich variety of dimensions of the presented religious event. In the case of the Eucharistic procession those dimensions are first of all cultic, christocentric, sanctifying and history of salvation, and secondly the public and semeiological dimensions of the cultic act. Since the programme of the new evangelization asserts that the Church strives to introduce the issue of the proclamation of the Kingdom of God to the modern world also through mass media, it seems that the postulate of such a television broadcast which would show the true identity of the Christian community is valid and timely.

Key words:

television broadcast, Eucharistic procession, religious events, mass media,
television commentary, TVP Polonia

---

⁵⁹ Por. Paweł VI, *Orędzie na I Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, 1967.

⁶⁰ Por. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym *Aetatis novae*, n. 7.